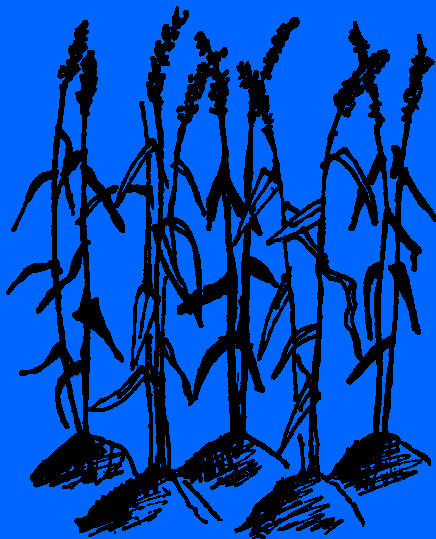

Mamaalaa Taleŋεε

kii wo
Sεmε

Les proverbes mamara

Mamaalaa Taleŋεε kii wo Sεmε

Les proverbes mamara

en langue mamara (Minyanka)

Association pour la promotion de la langue MAMARA

Troisième Édition
100 exemplaires
Décembre 2011
© Association pour la promotion de la langue MAMARA
BP 19, Koutiala
République du Mali
Tous droits réservés

Dugo myendɔnhɔɔ ki ne kiyɛ fiin.
Dugo tiire nehe dɔ tɔgana beeri na, keleewɔ na jé ti ni.
Dunmi tɔɔbonɔ fɔɔ w'a li lɔgana ce.
Fene ya dɛri sinme we, ga li faara na já daha sinme.
Fenɛpile nehe jere ceregana beeri na, li wii katɔɔ wa.
Foolere tudun ya boni we.
Fula bu yiri ma juɔɔ ni, wu susomɔɔ be na yiri ma juɔɔ ni.
Fungɔngɔ ka k'a fanhafɔɔ kpaan nɔhɔ tiinveɛ
kataanra sheheni.
Fyaara xhuu katige k'a dɔɔngi.
Fyen tɔɔɔ bu sinme wo, lee ya jateni we. Ga wu juɔ bu jo
pu pemu taanna, wu da pee saraa.

Ganhaa fɔɔ w'a ki logoli.
 Goronɔ nà ya lɛgi ki kafɔɔ katii wɛ.
 Gberigberɪ kapyii ya pɔrɔ gberigberɪ tiinne na.
 Gberigberɪ ya lige shaan kada wɛ.
 Jasiin nahavɔɔ ya wɛrɛɲi wɛ.
 Jatigipenge ya pɔrɔ nabun mu tigboho nɔho diin na.
 Kaa nahacevɔɔ ya ye li fanhahɛhɛɲɛ fɔɔ na.
 Kabeɛɲɛ beeri tuun l'a ya ki fushiige na.
 Kabɛɛ ya sinmɛɛ gbuu wɛ, ga li na já pu sanha she.
 Kabɛɛfunɲmɔɔ ya suro kuun wɛ, ga l'a ti tɔhɔni.
 Kabile shavɔɔ p'a zhehɛni, wa ya kabile shehɛni wɛ.
 Kadigire furegbuu ya li jani wɛ.
 Kajiiɲogo ɲɛhɛ mɔ lɔho ni, lee da já ki ɲɛri wurushɔn wɛ.
 Kajiiwii nigin ya shazhenne nagoo biini wɛ.
 Kojonɔ yogo ka yafyɛɛn ya ɲaha wɔ cewɔgberege na wɛ,
 madaa ki ma le kiye ni.
 Kafɛɛɛɛ cayirige caɲa p'a lotɔɔnrɔ kabeɲɛɛ li.
 Kakorogo ya maa mɛɛ nuri wɛ.
 Kalɛɛ gbovɔɔ ɲuɲɔ ya taan wɛ.
 Kalɔhojo ɲuɲɔ ki ɲɛ kagboɲɔ taanri wogo.
 Kanifɔɔɔ dunmi w'a ki shaan kuzho ni.
 Kapagaa k'a cɔnri ɲii ɲaɲa.
 Kapii caɲa sipya ya wu ɲimɛɛ ceni.
 Kashɔ fula bugi pɔɔrɔ ɲɛ wu diin wɛ.
 Kashɔtɛyɛ ɲɛ yama fɔɔ bari tapyege wɛ.
 Kasɔrɔɔɔ xhuu ya já ɲmunɔ ba xhugbaa wo ɲɛ wɛ.

Kasɔɔɔɔ ya ja wɛ, lige da tajege ta wɛ.
 Kataɲa dugivɔɔ w'a Kile tereɲe ɲiɲe fɔɔ na.
 Kacerege ɲɔtanga ya já kiyɛ wolo wege ni wɛ.
 Kazogi kazogi w'a nà sɔnrɔ tɔɔngi.
 Keeɲe funɲɔ jason ɲe fereme ni kasaa wo na.
 Kile bu nupunɔ da kalaga mu, ki da ki lo.
 Kile bu ma maa le sagana ni,
 ma ganha ba diri wu shiga levɔɔ na wɛ.
 Kile bu seɛ, wa beeri na keɲe taha wu gbaa na.
 Kile kayaana ya pɔɔ sipya wuu na.
 Kile w'a nù fyen ɲɔ shaa.
 Kile w'a wurushɔn ɲɔ shaa wu wege ni.
 Koopelɛge naniigbɔɔ k'a ki leni puun fɔɔ sagamarana ni.
 Kotunnɔ keɲe bu guunɔ neɲaɲa kemu na,
 w'a jo na kee ya soro.
 Kotunnɔ ɲehɛ tidugunɔ ɛɛ, wu wu ɲaha wolo gewaya ni.
 Kɔɔn nigin ya bugi ɲà xuu wɛ.
 Kɔɔpinɲe dugivɔɔ w'a ki zirameɛ taleye ɛɛ.
 Kulo fanhafɔɔ ya jeni wu tateɲge feni.
 Kunɲɔ tevɔɔ w'a ki ɲmuu ki kɔɔɔɔ na.
 Kpuun nigbɔɔ ɲa ɲe li funɲɔ yaɲmuyɔ ɲa wɛ.
 Kpuun tàan diin ya ma pyi ma li funɲɔ yaaga ɛɛ wɛ.
 Laraga ya foo tɔni wɛ.
 Lege ya sadoɲɔ zɔ xaa wɛ.
 Li shi loɔɔ ni mirikaan pile ya sorogi.
 Lili beeri keɲe ya nɔni faami na wɛ.

Logboho cabaŋa jason ya wuyɛ todaanra ceni Kile mu.
 Lopeɛn foɔ ya koŋɔ daan ceni wɛ.
 Loyire foɔ ya wu nahafɔɔ fadesicogo leni wɛ.
 Lozo netɔɔnno foɔ ma ba yalɔŋɔ li.
 Maajoshazhiga, maakerege ni ki nuŋɔ ya goroo.
 Ma ba da kakorogo jaagi, fenhe ŋmaga ke tatogo wii.
 Ma ba da penɛ tagi, m'a fenhe mayɛ tagi.
 Ma ba gbɔɔn ni wa kpaan ni, ta ki ɲɔ perɛgi.
 Ma bu jo : «Kile na tanha tiratirama na,»
 ma ganha bu mɛɛɛ le nupee na wɛ.
 Ma bu kabeeye keŋɛ nii woyo le na ni,
 shi woyo na voro yi ni.
 Ma bu kaciige ta kaafugo na, caŋa ka kamyɛ niŋɛ ni ki bye.
 Ma bu logo fyɛn ɲɔ na na ɲiga wo kageewaa le da viin wɛ,
 wu tɔɔɔ ki ɲɛ ka na.
 Ma bu logo ma niŋɛ ɲɛ puun yogo ni wɛ, kataŋa na ma ɲɛ.
 Ma bu logo tikpanga ya cee kɔn, ki tikpanɲii.
 Ma bu ma kaafɔɔ sikara tɔɔ xa,
 ma wuu l'a ɲaari ni tɔɔyɔ taanri ni.
 Ma bu ma ɲa m'a myɛ le ma ɲɔ ni,
 pu fyɛnmi fyɛnmi ɲɔlɔho ki ɲɛ ma ɲɔ ni.
 Ma bu ma ɲa ma na mɛɛ suu ma be na, ma caɲɔɔ m'a cɛ.
 Ma bu ma nuŋɔ taga zhiga wá, watii wu da kee mugi.
 Ma bu nujirime ta tudun be mu, wee wu ɲɛ ma fula.
 Ma bu cirime tuguro ɲa ti na wu jani,
 wu fungɔngɔ k'a cere ti talɔɔ ni.
 Ma bu xɔbe ɲa wege ni, cɔnrɔmɔ p'a wu le kee ni.

Ma bu xuugo tuun sawo ja w'a kuunjo, w'a keme shohu.

Ma bu zanha fiinni, ma jom ma daan.

Ma ga murikaanpile ja kaaforodige na,
li zoro tene na l'a nu.

Ma ga para taanni kunjo feni,
ma ga jo kee toyo y'a ghere, m'a kori.

Mu je ba yere je we,
ma jime ya noni ma kafu daan na we.

Ma jeha bye ma je kunjo faja tatugunjo ni we,
m'a ce na so jii nigin ki je.

Ma shungo jeha gon, jawom be ganha ma yaha
m'a jaari m'a ki shaa krongu noni ni we.

Mu jii l'a ja ge, mu dodonjo na li lohu ya woni.

Murikaan kerege ni murikaanjshazira ya goroo.

Na nu n'a naha, lee ya pujo na nu n'a zhaa na.

Nabelege jidaan kaa l'a wu fe.

Nabelege puga yalige na yaagi,
lee ya jeni wu puga yapoyu na.

Nabelege fanaja bu jo k'a san, k'a san w'a wii.

Nabelege sere ya yere kiyi katii we.

Nabelege sho ya foro ki katii we.

Nabelege ya ja naha lo wa ki nahazho
forogaguunjo tan we.

Nabun bona ya bele wu katii we.

Nabun togotogoro shiga k'a woni li tan.

Nabun ceduun wu je kaban sheduun.

Nabun ya gbo tugoo naha na we.
 Nabun ya kasɔɔɔ suro ce we.
 Nabun ya shookɔɔɔ suro ce we.
 Nabun yaceregbɔɔ l'a cafugo para naari,
 li jegeregee di funni.
 Nadɔɔɔɔ ya nɔ xɔbe na we.
 Nahanaha w'a lege gbaraa ni gbo ni.
 Nalene ya xɔ we, kabeenje ka ya ka kpɔn leni we.
 Nana tiinbenme p'a wu nɔ leni pubuufana jomɔ ni.
 Narije fɔɔ w'a xarere fɔɔ xuu shaa.
 Ne da wii na niɔmɔɔ kpɔn na,
 di na fana yaha p'a duri ni kalagaangaa ni we.
 Nere yapɔɔɔ ya fɔro tiye pyaa ni.
 Nijaa w'a niga liigi.
 Nɔɔɔɔɔɔɔ nɛhe le, na le, cana ka susɔlire wu ne.
 Nɔɔɔɔɔɔɔɔɔ k'a yaa nabelegbɔɔɔɔ kapaɔa na.
 Nu da ja lɔɔ gba wu nahagaa keje baa we.
 Nagbericeme ya ye kajiikpɔnceme na.
 Naha ke ki ne ma mu ge, kee ni m'a se ma yafee kanha na.
 Naha na susonɔ fɔ janmo taperege ni we?
 Naha yahagana na p'a kadaa leni ki ni.
 Narije fɔɔ xhupelɛ l'a mee tasugo taa.
 Nii mehe bye li ya suumo shiga ce we, l'a sinme wogo ce.
 Nereen fɔɔ goroyo nijoyo beeri ya byi we.
 Neyaɔaa shii nijeme ya daa fyen mu,
 ga nɔkuuɔɔ fɔɔ ya pu taa we.

Ɔɔɔ shuun ya jomɔ ɲehɛɲi.
 Ɔɔɔ nixhuubenge na ɔɔɔɔɔ ya yiye pinnee.
 Ɔmunumɔ ɲehɛ gyeeɲi ponɔ na,
 ɲaha l'a da zhe sha wahakoloyo t̄aan we?
 Ɔmuu ɲehɛ daan, li ya j̄a liye katinne k̄on we.
 P'a na k̄on na ɲuɲe firi ɲe yogo n̄ohɔ beeri we.
 Pa na lɔ w'a dan faan ni.
 Pii ya sulikabeheɛ sha kanha,
 pii d'a ki ta na baafɔɔ legeli.
 Ponɔ la p'a gbo na taga la shuugi.
 Ponɔ ɲisɔɔɔ kataanra t'a li shee
 na shenboo kanhamaha ya pa we.
 Puga tinbara bu jo lee ya kanha tuguro t̄aan,
 ki niɲe tinne wuu ya pe.
 Pu ya wɔ na gberi wu tuungana feni we.
 Sadoɲɔ nii kalɔɔ ki wa ma ni ki kewayaya ni.
 Sagadupunɔ l'a yaa nupirilee t̄aan.
 Sagana nii xawaara wari pile, nuro li ɲe ti na.
 Sani ma tigi Kile na ge, tigi maye pyaa ki na.
 Seetanga fɔɔ w'a miizooɲira zanlogo lahala.
 Seetanga fɔɔ w'a susɔɔ laara yugoo.
 Sipyaa kacene wo wu ɲe, ga wu keree beeri ce wo ɲe we.
 Sipyaa kanhama ya wu yafɔɔ k̄on caɲa liigi we.
 Sipyaa lowuugo beeri ya woni wu na we.
 Sipyaa ɲidaan na ni wu fuu ya sori.
 Sipyaa ɲidaan na na wu shucomɔ ya sori.

Sipya puga pobelege ya pɔɔ ma puga cekuuŋɔ na.
 Sipya wa loŋiŋe gbagana ya pu pyi pu na susɔ loho
 ŋmɔhɔni wu na.
 Sipya ya já wuyɛ ɲudɔɔ kuu wɛ.
 Sipya ya kamɛnɛ taga na ma to kulo shɛɛ wɛ.
 Sipya ya lɛgi kalaa na wɛ.
 Sipya ya matɔn gavaga wo cɛ wɛ.
 Sipya ya pya buri, ma wu kadugo le mayɛ ni wɛ.
 Sipya ya wu keye fya yeri wu tɔɔyɔ wo kaa na wɛ.
 Sipya ya wu sɛɛ sɛɛ na yalaa ni tɔɔyɔ ni wɛ.
 Sipyii ya zhuu kunŋɔ ni, ga xapuri-kanraga di fòro ki ni.
 Sipya yɛpyaa ɲɔ ke k'a wu dun tatugunŋɔ liigi.
 Sicere fɔɔ pya taaperɛnɛ li ɲɛ wu shɔduun.
 Sicere fɔɔ ta co w'a ma ni wu ɲudɔɔ guu ni.
 Sicumɔ p'a susɔ li.
 Sɔ fungɔngɔ k'a wu fe sige ni.
 Susɔ ya wɛri wɛ, ga pu li sasa m'a pu cɛɛ li kan wee,
 lee l'a pu wɛrɛŋɛ.
 Susomɔɔ ya jin labaafɔɔ kpaan ni wɛ.
 Susonɔ ya li tɔnbɛɛnɛ cɛ wɛ.
 Suupige nigin ya pɔɔ shazhogoo kajiiwii na.
 Shalaa ɲudɔɔ ya daanna wu kadugo na wɛ.
 Shazhen jɔdinmɛ wo w'a yu shu nafii l'a soro.
 Shiga bu daan, leŋɛɛ shuun p'a ki leni.
 Shizhiinme ni pu na naacerege taga na komɔ pyi.

Shɔngɔ tɔɔdanga tɛhɛnɛ li jɛ gba lɔhɔ na.
 Shɔnhɔmɔɔ ceeyara fɔɔ w'a suudira luu.
 Shushiime wu jɛ shu we.
 Tɛhɛnɛ li jɛ kafanɔ nanɔ na takilege ni.
 Tikpanga jɛhɔ mɔ koo na, kɔnhɔ ki pa ni jɔdɛɲiga ni.
 Tilege funɲɔ ni wege jɛ.
 Tiye bɛɛri ya wo gburaya wɛ.
 Tobinɲɛ shiire jɛ kalaga tashanga wɛ.
 Togo fɔɔ na zhiga waa, fyɛn di ki buloo, jibaɲa wa lee na wɛ.
 Togo fɔɔ suumɔ bu wo yanɔ ni, kaniiyɛ cabulogo ki jɛ kere.
 Tɔɔɔ takegeɲɛ ni p'a ki sigine taanni.
 Tudun naniigbɔhɔ ya fɔro wu katene jɔ ni.
 Tutogo ya pe wɛ, ki shɔhɔɔɔɔ ya ɲmunɔɔ wɛ.
 Caa wemu ni m'a zhuu ge, wee w'a ma yacere fuu.
 Celege fereme p'a ma ni ki bɛganhara jɔkɔɔnɔ ni.
 Wa bi cɛ pya wu na ze wɛ,
 mu sanha di yu wu ya wu nu ni wu to lɔ wɛ.
 Wa ya koroo buloo ni jɔwaga ni wɛ.
 Wa xhu ya piire waa wa na,
 ga wa fanadere puuro ya jin wa juwii ni wɛ.
 Wee nù we wu jɛ gbo ja mu,
 a wu di wu yaha na cɛere canɔ sigee ya?
 Wɔlaraga nanɔ k'a gbilegi.
 Wu kabeexhaga k'a wu kɔn wu fushiige na.

Wu kadaanjene na fyen ya xhōnhōni.
 Wu cɛvɔɔ na p'a sanni shɛɛ.
 Wurushōn nagoo bɛeri ya wu luu wɛ.
 Xōbe mɛhɛ bɛn sipya mu, sipyii bɛeri ya wu tafɛrɛ te kaa cɛ.
 Xōnhōrɔ bu daan ponɔ na, l'a jo: «Gbe!»
 Xulɛgɛ baara na p'a xugeeye kōn.
 Xuu wemu ni p'a ma tugbanya pyi curuyo ge,
 wà m'a yi naha na se.
 Xhugbaa na gberɛ foro puga t̄aan, puuro funmɔ bɛ wɛ,
 ga li yaagana li jɛ lere.
 Xhucɛrɛ xōnhōrɔ talɔgɔ jɛ yaŋa wɛ.
 Yaaga ya jin cirime kashaga ni wuyɛ katii wɛ.
 Yafuugo ya yayɛŋɛ seni wɛ.
 Yamɛshiinɛ gbo ya nuri.
 Yèɛ bɛeri xhuu jɔkpaanya ya daanna wɛ.
 Yokōn w'a bufɔgɔɔ shɛɛ kasanyaŋa fɔɔ na.
 Zɔfɔɔ zɔ w'a yoni.
 Zhiga k'a to ki mugivɔɔ jɔŋɔ ni.

Imprimerie Ében-Ézer Sise à Bethel Rue 121, Porte 117 Bp: 131 Darsalam II Koutiala
--

Seme wu kalaavee mu:

Ayiwa wù cebooloo, mamaara ne shi jomɔ pemu taleɗee ya nehe fo xuuni ge. Kiimu wèe ya ka we seme we ni ge, kee ya nehe taleɗee gbejerike na.

Talene beeri, jomɔ beeri ni m'a li jo ge, li kóri na foro yere. Lee wuu na wèe ya ta yaaga jo taleɗee ki kóri wu puɗɔ tãan we.

Wèe wo nidaan wu ne me jo Kile wu fungɔngɔ fɛere kan yi mu y'i já y'a kii taleɗee kii yu ki tajogo ni mamaara ti ni, kɔnhɔ la di fara yi wo kafilacene li na.